

Fiataljaink munkáiból

SERE FERENC

AZ ÓPUSZTASZERI NEMZETI EMLÉKPARK FÁSÍTÁSA

Hazánkban sok olyan település található, amelyhez népünk sorsdöntő eseményei kapcsolódtak. Az egyik legrégebbi ilyen terület Ópusztaszer község határában. Itt két olyan esemény történt, amely döntően befolyásolta népünk történelmét. Első a honfoglalás, amikor a nomád, törzsszövetségbe tömörült magyarság letelepedett ezen a területen és itt gyűltek össze a nemzetségek, hogy megalkossák az új létformának megfelelő törvényeket. A másik és az előbbinél semmivel sem kisebb jelentőségű esemény pedig az volt, hogy a felszabadulás után itt kezdték meg először hazánkban a földosztást. Váci Mihály szavaival:

*„Az első sátorfa helyére itt verték az első karót,
s indultak ezer évet késve a földet és hont foglalk.”*

A honfoglalás emlékére méltó emlékművet emeltek az ezereves évforduló alkalmából Ópusztaszeren. Itt jött létre az első honfoglalás emlékhelye, Árpádliget néven. A felszabadulás után határozat született arról, hogy méltó és maradandó emléket kell állítani e helyen hazánk felszabadulásának és a földosztásnak. Több előzetes terv után alakult ki az az elgondolás, hogy az Árpádligetet kell továbbfejleszteni nemzeti emlékparkká és abban kell felállítani a felszabadulási-földosztási emlékművet. Ezzel egyidőben döntés született arról is, hogy az 56 ha-ra kibővített területen kell kialakítani azoknak a létesítményeknek a csoportját, amelyek tartalma, szerepe kapcsolatos a két honfoglalás valamelyikével; muzeális és néprajzi jelleggel meg kell örökíteni a honfoglaló magyarok és a földosztó parasztok életét.

Időközben az OTVH elnöke természetvédelmi szempontból kiemelkedően értékes, 22 ezer hektárnyi területet tájvédelmi körzetté nyilvánította, s ennek középpontjában a tervezett nemzeti emlékpark foglal helyet. Az emlékparkhoz csatlakozó területeken a kirándulók, az idegenforgalom igényeit kell majd kielégíteni; ellátást, szállást, pihenést, szórakozást nyújtó létesítményeket emelni. A terület részletes rendezési terve már mindezeket figyelembe véve készült. Ebben külön választották a belső, valóban emlékhely jellegű területet és létesítményeit, valamint a hozzá csatlakozó külső, kiegészítő szabadabb területet: az idegenforgalmat, sportot, pihenést és a szórakozást szolgáló létesítményeket.

Ennek megfelelően a belső, zártabb területen helyezkedik el a meglévő Árpád-emlékmű és a már feltárt romkert mellett lesz a felszabadulási-földosztási emlékmű a népgyűlések terével. Itt kerül kialakításra az az épületkomplexum, amelyben helyet kap a Feszty-körkép, a honfoglalástörténeti és régészeti, az agrártörténeti és természetvédelmi múzeum, továbbá lehetőség nyílik benne egy állandó képzőművészeti kiállításra. Ehhez tartozik még a skanzen területe is, ahol a szegedi és Szentés környéki tanyagazdaság, a makói hagyományszínház épületei már elkészültek. Építik a csongrádi halászházat és a szélmalmot.

A külső, főként pihenést, szórakozást és sportot szolgáló terület funkcióinak megfelelő fásításra került. Ezt a munkát végezték el a DEFAG kisteleki erdészetének dolgozói. 1979 augusztusában kerültem ehhez az erdészethez, mint akkor végzett erdőmérnök. Első feladatként kaptam a fásítás kivitelezésének irányítását. A kivitelezési terv áttanulmányozása után láttam, hogy a végrehajtás bonyolult szervezőmunkát igényel. Össze kellett fogni a talaj-előkészítési és talajjavítási munkát, valamint a fásítás helyének kitűzési munkáit. Ütemezni kellett az ültetési anyag szállítását és fogadását. Egyes időszakokban nagy létszámú brigádokat kellett foglalkoztatni.

A fásítás területe eredetileg egy enyhén buckás terület volt, ahol a jellemző talajtípus a gyengén humuszos homok. A buckavölgyben egyes helyeken réti jellegű talajtípus alakult ki az időszakos vízállás miatt. A tereprendezés során sík területet alakítottak ki, amiből a tervezett kemping területe emelkedik csak ki. Így egyes területeken erősen meszes homok került a felszínre, ami a váztalajt alkotja. Bizonyos részeken vízzáró réteg található ebben az alapkőzetben. A talajjavítás kiterjedt ennek a vízzáró rétegnek a megszüntetésére, amit altalajlazítóval végeztünk el. Az erősen meszes foltokon furfurolkorpával történt a talajjavítás. A tőzegnél apróbb, barna színű, jellegzetes szagú szerves anyagot a benne levő ecetsav savanyú kémhatásúvá teszi. Laza szerkezete és nagy fajlagos felülete jelentős mennyiségű csapadékot képes a növényzet számára visszatartani. A teljes területen a tápanyagszint növelése miatt szerveztrágyázás történt. A talajjavítás és -előkészítés a következő ütemben történt:

- furfurolkorpa 10 cm-es vastagságú terítése az erősen meszes foltokban,
- szerveztrágyázás a teljes területen, 250 q/ha dózissal,
- talajfertőtlenítés lindános szuperfoszfáttal a teljes területen,
- tárcsázással az említett anyagok bekeverése a talajba,
- 90 cm mélységű altalajlazítás,
- 60 cm-es mélyforgatás,
- a szántás felszínének elmunkálása kombinátorral a kitűzési munkák elvégzéséhez.

A fásítás tervezése során törekedtek arra, hogy a parkot látogató embereknek megfelelő esztétikai élményben legyen részük. Az egyes téralakzatok szegelezésénél olyan fa- és cserjefajokat alkalmaztak, amelyek alkalmasak a térkonkáv létrehozására, valamint színhatásuk is kellemes élményt nyújt a szemlélőnek. A színhatás az őszi lombszíneződésre, egyes helyeken egész évben élvezhető díszítőelem-fajtákra alapul. Ilyen a nyír és a feketefenyő elegye, ami a kéreg és lomb, illetve tűlevél színére épül.

A tervező törekedett arra is, hogy csoportos elegyítéssel is látszólagos téralakítást érjen el. Például a sötét háttérből, mintegy előreugró világosabb csoportok (tölgyállomány-, ezüstjuhar-, ezüsthárs- vagy fehérynárcsoportokkal). Mivel a fásítás területén különböző műszaki létesítmények építésére is sor kerül a jövőben (kemping, étterem stb.), ezért a tervező ezekre a helyekre előfásítás jellegű, tömegszerű ültetvényt tervezett olyan facsoportokkal, amelyek a fásítás korosbodásával, valamint az építési munkák elvégzése után alakíthatók lesznek.

Az ültetési hálózat 250×200 cm volt. A telepítés suháng- és sorfaméretű anyaggal, cserjék esetében pedig több éves csemetével történt. Mivel 35 féle fa- és 5 féle cserjefajt — összesen 45 ezer darabot — kellett beszerezni, így bizonyos fafajokat 2—300 km távolságról szállítottak a parkhoz. A fásítás két fő fafaja a kocsányos tölgy és a fehérynár. Ezek 35—35⁰/₀-ban fordulnak elő. A parkban 650 személygépkocsi parkolására alkalmas terület fásításához

plátán került elültetésre az ennek megfelelő hálózatban. A többi fafajt díszítő-elemként tervezték, mint pl. ezüstjuhar, tatárjuhar, ezüsthárs, nagylevelű hárs, vadgesztenye, zselnicemeggy, csörgőfa, nyír, erdei- és feketefenyő, közönséges boróka stb.

Vermelőhelyekről a nagyméretű anyagot TZ—4K—14B kistraktor által vontatott pótkocsival mozgattuk az ültetést végző brigádokhoz. Így a gépi anyagmozgatással 10—24 fős ültetőbrigádok tudunk folyamatosan ellátni anyaggal. Még egy nagy előnye volt ennek a módszernek azon kívül, hogy nagyban emelte az ültetési munka termelékenységét a kézi anyagmozgatással szemben. Mégpedig az, hogy a csemeték gyökere a rövid mozgatási idő alatt nem tudott kiszáradni. Ennek és a szakszerű ültetésnek, nyári ápolásnak köszönhető, hogy a megmaradás 1980 őszén 93,3⁰/₀-os volt. 1979 őszén — közel egy hónap alatt — erdészetünk az ültetési munkák 85⁰/₀-át végezte el. Ez év tavaszán fejeztük be az ültetést.

Ez évben a fásítást fokozott mértékben kellett ápolni az erős gyomosodás miatt. A sorközöket öt alkalommal rotátoroztuk. A csemeték sorait pedig négyszer áptuk meg. Augusztus végén minden egyes fát 20 liter vízzel öntöttünk.

Az emlékpark fásítása során szerzett tapasztalataim a következők:

- a telepítés sikere érdekében minden egyes szükséges munkát szakszerűen végre kell hajtani,
- a csemeték gyökereinek kiszáradását a szállítás és ültetés folyamán meg kell akadályozni,
- bonyolult — egyedi és csoportos — elegyítés esetén, minden ültetőbrigádhoz megfelelő irányító személy szükséges,
- a termelékenység fokozása érdekében az ültetési folyamatot gépesíteni kell,
- a nagyméretű ültetési anyag megeredése tapasztalatom szerint — ha az ültetést szakszerűen végzik — nem rosszabb a csemeteméretű anyagnál,
- cserjefajok telepítése semmivel sem könnyebb és eredményesebb mint a facsemeték telepítése,
- aszályosabb vidékeinken (pl. itt, a Dél-Alföldön) a nyári időszakban jelentkező csapadékhiánykor a telepített fák megmaradását fokozott talajápolással vagy öntözéssel lehet csak biztosítani.

A gömbfa mérésekor elkövetett hibák miatt a fa 8—13⁰/₀-át helytelenül osztályozták, amelynek a következménye az eladási és vételárakban is megmutatkozik. P. Schmid-Haas, J. Werner és E. Baumann svájci kutatók vizsgálata szerint az üzemeknek csak az egynegyede mér kifogástalanul. Becslésük szerint Svájcban évente a hibás mérések miatt több mint 10 millió frank értékű fa leszámítása marad el. A hibás mérések fő oka a vizsgált üzemeknél a pontatlan átlaló, az erdészek megbízhatatlansága és a hossz mérő eszközök elégtelensége volt. A kereskedelemben árusított átlalók nem pontosak, egyesek robusztus eszközök, nem mérőműszerek. Hamarosan új átlalókat szerkesztenek, amelyeket hitelesíteni kell. Az átlaló mérőműszer, ezért ápolni kell. Ez vonatkozik a mérőszalagokra is. A hibás mérőeszközök valójában a legdrágább műszerek a használatuk során elkövetett mérési hibák következményei miatt.

(Schweitz. Zeitschrift f. Fvv. 1980. 9:801—820. Ref. Dr. Solymos R.)